

Гузориши байналмилалӣ дар бораи вазъи озодии дин барои соли 2015

Хулосаи мухтасар

Рӯзи 19 март барои Фархунда Маликзодаи 27-сола ҳамчун рӯзи муқаррарӣ сар шуд. Фархунда дар шаҳри Кобули Афғонистон мезист. Ин шаҳр даҳсолаҳост, ки дар муҳити ҷанг қарор дорад ва ҳамоно зерӣ таҳдиди доимии ҳамлаҳои террористии Толибон вучуд дорад. Новобаста аз ин аз рӯи гуфтаи аҳли оилааш Фархунда ҳаёти хушбахтона ва хушбинона дошт. Ӯ илми Ислом меомӯхт ва дар як вақт ҳамчун ёвари мударрис кор мекард. Ӯ дар оилаи пурмуҳаббат зерӣ орзуҳои ширин мезист ва мехост издивоҷ намояд ва соҳиби фарзандҳо гардад ва эҳтимол судя шудан мехост.

Аммо рӯзи 19 март ин орзуҳои Фархунда ба ғоҷиа анҷомид, зеро ба ӯ тухмат заданд, ки варақҳои Қуръонро сӯхт ва натиҷаи ин тухмат бо марғи мудҳиши бемаъноӣ ӯ анҷом ёфт. Ҳамон рӯз Фархунда чун одат баъди кор ҷониби хона мерафт ва дар маҳалли зиёратгоҳи Шоҳи Ду Шамшираи шаҳри Кобул истод, ибодаташро баҷо овард ва бо Зайниддин, ки сарпарастӣ ҳаминам зиёратгоҳ буд, баҳс намуд. Фархунда ба ӯ гуфт, ки фурӯши тӯморҳои зиёратгоҳ амали ғайриисломӣ ба ҳисоб меравад. Баҳс ба айбдоркунии ҷиддӣ бадал шуд ва сарпарастӣ зиёратгоҳ Фархундаро ҳамчун бозича дар дасти амрикоӣҳо номид ва гуфт, ки бо сӯхтани варақҳои Қуръон ӯ кофир шудааст.

Дар як дам издиҳом ҷамъ шуд ва айбдоркунии ҷиддӣ дар бораи оташзаниро шунид. Сӯхтани Қуръон дар бисёр мамлакатҳо аз гуноҳҳои кабира ба ҳисоб меравад ва ҳамчун як намуди тавҳин ба муқаддасоти динӣ доништа мешавад.

Фархунда ин айбдоркунии ҷиддиро рад кард ва кӯшид, ки худро аз тӯдае, ки меафзуд, ҳимоя кунад. Пас аз он як узви ин тӯда аз мардум хост “адолат”-ро бо дастонашон барқарор кунанд, яъне, ӯро бикишанд. Вақте тӯда ба лату кӯб ва аз либоси Фархунда кашиданро сар карданд, якҷанд полис, ки дар назди онҳо буданд, кӯшиданд, то Фархундаро аз дасти тӯда берун кашанд. Афсарони полис аз уҳдаи ҳимояи ӯ набаромаданд ва дар пеши ҷашми онҳо Фархундаро азоб дода куштанд. Ӯро бо ҷӯбу тахта заданд, кашола карданд, бо мошин аз болояш гузаштанд, баъд ба кафи дарёчаи хушкшуда партофтанд, сангсор карданд ва дар охир оташ заданд ва одамон шоҳиди ин ғоҷиа шуданд ва полис ҳам ҳар як амали ваҳшиёнаро мушоҳида мекард. Мувофиқи хулосаи тиббӣ, дар натиҷаи азобу дарди ҳангоми ҳамла гирифтورشуда Фархунда ғавтида буд, аммо тӯда ҳамоно ҷасади бечони ӯро таҳқир мекард.

Куштори Фархунда ҳама даҳшате, ки дар натиҷаи тухмати беасоси куфр дар ҷомеаи консервативии исломӣ ба вуқӯъ пайваст, ошкор намуд ва ҳамчунин нишон дод, ки тағирот ҳам шуданаш мумкин будааст. Президент Ғанӣ ҳамзамон ин ҳамларо маҳкум намуда, дастур дод, ки ин ҷиноят бозрасӣ шавад. Ақсуламали гуруҳҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва занон ба ин ваҳшоният дер напойд. Занони афғон тобути Фархундаро то ба мазораш бурданд ва ин ба як маросими осоиштаи беназири дафн ва ба як маъракаи иҷтимоӣ ва эътирози ҷомеа нисбат ба ин қатл бадал шуда буд. Намояндаҳои ҳукумат ва вакилони Парламент низ дар маросими дафн иштирок доштанд ва вазири корҳои дохилӣ ба издиҳом хабар дод, ки Фархунда бегуноҳ буд. Гуруҳи хурди ҳукуматдорони афғон ва пешвоёни

дин, ки дар ибтидо ин кушторро ҷонибдорӣ карда буданд, аз ҷомеа хориҷ шуданд ва ақаллан як нафарашон аз мансаб барканор шуд.

Вақте фишори ҷомеа эҳсос шуд, баррасӣ низ суръат гирифт ва нисбат ба бисёр нафароне, аз ҷумла, афсарони полис, ки ба куштори Фархунда дахл доштанд, парванда боз шуд ва маҳкум шуданд. Баррасии парвандаҳои вобаста ба ин қазия идома дорад ва ҷомеаи шаҳрвандӣ овоз баланд мекунад ва ба ҳукуматдорон фишор меорад, то ки баррасиҳои вобаста би ин қазия аз рӯи қонун сурат бигирад. Далеле, ки афрод барои ин ҷинояти даҳшатнок худро масъул меҳисобанд, як қадами ҷиддие ба пеш дар сохтори ҳукукии Афғонистон аст ва паёми муҳим ба онҳое мебошад, ки меҳоянд эълони қуфр ҳамчун воситаи бегуноҳӣ ҳисобида шавад. Саҳифаи хондани ёдбуди иҷтимоӣ дар сомонаи “Марги Фархунда” кушода шуда, ба сомонаи шабзандадорон бахшида ба солгарди куштори ӯ тадил ёфтааст.

Дар бисёр ҷамъиятҳои исломӣ эҳсосоти иҷтимоӣ баста ба тавҳин ба муқаддасоти динӣ барои афрод марғбор аст, зеро ҳуди меъёрҳои қонунӣ тавҳин ба муқаддасот ва аз дин рӯйгардониро саҳт маҳкум мекунад ва ин иғвоомез аст. Чунин қонунҳо бо ҳуқуқҳои инсон, ки ба таври умумибашарӣ эътироф шудаанд, бархӯрд мекунад ва онҳоро заъиф мегардонанд. Ҳама шаҳрвандони кишварҳои, ки дар он ҷо қонунҳо ва меъёрҳои иҷтимоӣ барои тавҳин ба муқаддасот ҳукми қатл пешбинӣ кардаанд зеро чунин ҳамлаҳо, ки яқин он ба муқобили Фархунда амалӣ шуд, осебпазиранд. Ин гуна ҳолатҳо махсус дар ҷомеае, ки онҳо қудрати кам доранд ва осебпазиранд, ба монанди занон, ақаллиятҳои динӣ ва камбизоатон, воқеият дорад. Айбномаҳои дурӯғ, ки гоҳе ба таври парванда барои ниқоргирии шахсӣ ва ё манфиатҷӯии айбдоркунанда амалӣ мегарданд, зиёдаанд. Хушунатҳои тӯда, ки дар натиҷаи чунин айбдоркуниҳо рӯй медиҳанд, ба таври ниғаронкунанда бисёранд. Илова бар он ки хатари хушунати тӯда аз сабаби тавҳин ба муқаддасот ба вучуд меояд, боз судҳои давлатҳо бисёр барои тавҳин ба муқаддасот ва аз дин рӯ гардонидан ҳукмҳои вазнин медиҳанд ва ин боиси маҳдуд кардани ҳуқуқҳои динии шаҳрвандонашон мегардад.

Дар **Мавритания** Муҳаммад Шейх Оулд (ҳамчун “Муҳайтир” маъруфтар аст) мақолаеро ба таври он-лайн интишор намуд ва ҳукумат иддао дорад, ӯ Паёмбар Муҳаммадро танқид кардааст ва ҳамзамон сарварони динии кишварашро барои вазъияти табақаи оҳангарон, ки таърихан зеро табъиз қарор доранд, айбдор намуд. Декабри 2014 суд ӯро барои аз дин рӯй гардондан ҳукм кард ва апрели 2016 вақте блоггер “тавба” кард, ҳукми қатли ӯ сабук карда шуд. Ҳоло ӯ дар маҳбус мебошад ва интизори қарори Суди олий аст ва эҳтимолан бояд моҳи майи 2016 афв мешуд. Эътирозгарон ба ҳимоятгари фаёлу маъруфи ҳуқуқи инсон Аминтетон Мини Ел Моктар, ки аз Муҳайтир ҳимоят мекард, ҳукми қатл талаб карданд. Ҳукуматдорон фармони боздошти роҳбари эътирозгарон Йаҳдих Оулд Даҳӣ, ки ба ҳаёти Ел Моктар таҳдид мекард, содир намуданд, аммо ӯро ҳабс накарданд.

Қонунҳои **Покистон**, ки барои ҷиноятҳо ба монанди тавҳин ба Қуръон ва ё таҳқири Паёмбар Муҳаммад ҳукмҳои вазнин муқаррар кардаанд, барои сафед кардани адолати тӯда ҳар замон истифода мешуданд.

Аз соли 1990 зиёда аз 62 одам аз ҷониби амалҳои хушунатбори тӯда кушта шудаанд (маълумоти мазкур аз Маркази баррасӣ ва омӯзиши масъалаҳои амниятии Покистон гирифта шудааст). Мувофиқи маълумоти Комиссияи ҳуқуқҳои инсонии Покистон (КҲИП) 39 ҳолати тавҳин ба муқаддасоти динӣ аз ҷониби 359 нафар дар соли 2013 ба қайд гирифта шудааст. Аз рӯи маълумоти Комиссияи ИМА оид ба озодии дини байналмилалӣ (КИМАОДБ) дар Покистон зиёда аз 40 нафари барои тавҳин ба муқаддасоти динӣ ба қатл ҳукмшуда боқӣ мондаанд, ки ағлаби онҳо намояндаҳои ақаллиятҳои динӣ маҳсуб мешаванд. Якчанд ашхос ба монанди Саван Масих, Шафкат Эммануел, Шағуфта Каусар ва Лиакват Алӣ, ки ба қазияҳои тавҳин ба муқаддасоти динӣ айбдор шудаанд, дар интизорӣ қароранд.

Рӯзи 2 ва 3 сентябр дар Судон 27 мусалмонро барои вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ ва аз дин рӯйгардонӣ боздошт кардаанд. Ин боздоштшудаҳо пайрави таълимоти исломие ҳастанд, ки барои аҳкоми динӣ Куръон сарчашмаи ягона мебошад ва онҳо муқаддасоти ҳадисҳоро, ки назари расмӣ ҳукумат аст, рад мекунанд. Ҳабс ҳамон замон сураат гирифт, ки дар машварат ду нафар аз ин гуруҳ баҳсеро дар бораи таълимоти исломӣ идора мекарданд. Полис онҳоро дар асоси бандҳои тоза воридкардаи аз дин рӯйгардонии қонун муттаҳам намуд. Аммо баррасии парвандаи онҳо ҳамонро дар суд ханӯз боздошта шудааст ва ҳуди онҳо озод гардидаанд, аммо иттиҳомот аз онҳо бардошта нашудааст.

Дар Арабистони Саъудӣ матбуот ва манбаъҳо гузориш доданд, ки Суди олий дар Абха шоири фаластинӣ Ашраф Файодро барои аз дин рӯйгардонӣ ҳукми собиқ - чор соли ҳабс ва задани 800 дарраро лағв намуда, онро моҳи ноябр ба ҳукми қатл иваз намуд (ҳукми қатл моҳи феврари 2016 лағв шуда, он мутобиқан ба ҳашт солу 800 дарра иваз шуд). Пас аз он ки хабар расид Файод дар бораи дини Ислом фикрҳои таҳқиромез баён кардааст, ходимони Кумитаи тавсияи амалҳои неқ ва пешгирии фасод Файодро августи соли 2013 боздошт карда буданд. Воқеаи дигар моҳи январ рӯй дод ва ҳукуматдорон Рай Бадавиро дар ҳузури мардум барои вайрон кардани арзишҳои исломӣ ва шариат, аз дин рӯйгардонӣ ва тамасхури рамзҳои исломӣ дар интернет 50 дарра заданд.

Дигар рӯйдодҳои асосии соли 2015

Бозигарони ғайридавлатӣ ба монанди ДИИШ (Давлати исломии Ироқу Шом) ва Боко Ҳарам ҳамчун фоҳиштарин суйистифодакунандагони озодии дин дар ҷаҳон ба ҳисоб мерафтанд.

ДИИШ стратегияи бераҳмонаи худро, ки Котиби давлатӣ Чон Керри онро ҳамчун қатли оми язидиҳо, масеҳиҳо, шиаҳо ва дигар гуруҳҳои осебпазир дар ҳудуди зери назораташ номид, идома дод ва барои амалҳои ваҳшиёна ба монанди куштор, шиканча, ғуломгардонӣ ва одамрабӣ, тачовуз ва дигар амалҳои ваҳшиёнаро зидди ақаллиятҳои динӣ ва қавмӣ, суннийҳоро дар ҳудуди зери назораташ масъул буд, идома медоданд. Дар он маҳалҳое, ки зери назорати ДИИШ набуданд, ин гуруҳ бомбгузорию худкушон ва нақлиётро ба муқобили шиаҳо бо тарзҳои гуногун идома дод. Масалан, моҳи июл матбуот хабар дод, ки худкуш аз ДИИШ дар маҳалли серодами бозори Дийалаи Ироқ худро қатл кард ва дар натиҷа 115 нафар кушта шуданд. Аксари мақтулон шиа буданд ва онҳо дар бозор барои таҷлили охири моҳи Рамазон ҷамъ омада буданд.

Боко Ҳарам, ки моҳи марти 2015 ба ДИИШ доир ба ҳамаҳдӣ бо паёми забтшудаи радиой савганд хӯрда буд, ҳамлаҳои бефарқонаи пурдаҳшати худро ба муқобили масеҳҳо ва мусалмонҳо, ки идеологияи онҳоро намепазируфтанд ва ё ба муқобилашон ҳарфе мегуфтанд, идома меод. Боко Ҳарам масъулияти ҳамлаҳои бешумор ба муқобили калисоҳо ва масҷид, ки ғолибан бо куштори аҳли ибодат хангоми иҷрои маросимҳои динӣ ё пас аз адои он меанҷомид, ба зимма гирифт.

Ҳукумати **Сурия** ва муттаҳидаш, политичии иборат аз шиа, мувофиқи гузоришҳои сершумор сунниҳо ва намояндаҳои ақаллиятҳои диниро мекуштанд, ҳабс ва таҳқирашон мекарданд, барқасд моликияташонро несту нобуд менамуданд. Чун рушан шуд, ки шӯриш миёни сунниҳои ақсарият меафзояд, мувофиқи назари коршиносон, ҳукумат шаҳрҳо ва минтақаҳои гуногуни кишварро муҳосира намуда, аз рӯи мансубияти мазҳабии сокинонаш ба шилликзанӣ ва бомбафканиҳо аз ҳаво пардохтанд. Бино ба гузоришҳо ҳукумат маҳалҳои ибодат, бисёр калисоҳо ва масҷидҳоро ҳадафи бомбаборон қарор дод, ки дар натиҷа онҳо зарар دیدанд ва хароб гардиданд. Бозигарони ғайридавлатӣ, ба монанди аз ҷониби ИМА ҳамчун созмони террористии эътирофшудаи ДИИШ (Давлати исломии Ироқу Шом) ва Фронти ан-Нусра шиаҳо, алавиҳо, масеҳҳо, дигар ақаллиятҳои динӣ ва ҳамчунин сунниҳоро ҳадафи ҳамла қарор доданд. Дар бораи хушунатҳои мазҳабӣ, ки дар натиҷаи тезутундшавии гуруҳҳои динӣ, натиҷаи амалҳои ҳукумат, зиддиятҳои фарҳангӣ ва баҳсу мунозираҳои мазҳабӣ шиддат гирифтаанд, гузоришҳо буданд.

Дар натиҷаи ин дар Шом, Осиёи Ҷанубӣ ва шимоли Нигерия ба муҳочирати бардавоми оммавии маҳаллаҳои осебпазр берун аз минтақаҳои зери назорат ва зери таҳдиди экстремизми хушунатбор ба боҳти ҳамохангнашудаи сарват ва гуногунии фарҳангӣ оварда расонид.

Ҳукуматҳо дар тамоми ҷаҳон дасти танзими худро дар масоили динӣ, махсусан, вобаста ба ақаллиятҳои динӣ ва он дине, ки дар он кишвари мушаххас анъанавӣ ба ҳисоб намераванд, боз нерӯмандтар гардондаанд. Муҳаққиқон Рочер Финке ва Дейн Матаик аз Донишгоҳи давлатии Пенсилвания нишон додаанд, ки шумораи кишварҳое, ки ягон шакли номнависиро талаб мекунанд, дар ду даҳсолаи охир то ба 90 дарсад афзудаанд. Финке ва Матаик таҳқиқ намудаанд, ки вақте баъзе аз ин кишварҳо динро дар шакли мавҷудааш танзим мекунанд ва гумондоранд ин шакли ғайритабъизӣ аст, бисёр чораҳое, ки барои танзими масоили динӣ истифода мешаванд ва ё қарор мекунанд, ки кадом дин пурарзиш ва эътирофшуда аст ва ё на, воқеан ин амали табъизӣ ба шумор меравад. Дар давоми гузаронидани таҳқиқот онҳо ҳамчунин дарёфтанд, ки шумораи ҳуччатҳои доктринаи динӣ барои пеш аз номнависӣ тасдиқ кардан аз 13 то ба 18 дарсад афзуда, адади кишварҳое, ки ҳиссаи камтарини аъзои ҷамъияти диниашон аз 17 ба 32 дарсад баланд рафта, ҳиссаи кишварҳое, ки қайдро рад кардаанд, аз 22 ба 27 дарсад расидааст. Финке ва Матаик иртиботи қавии бевоситаи талаботҳои барои номнависӣ афзоянда ва вазъияти умумии бади мақоми озодии дин дар бисёр кишварҳоро муайян карданд. Онҳо ҳамчунин ба хулоса омаданд, ки фазои заминаи фаъолияти динии аъзои ақаллиятҳои динӣ ва ё адён, ки дар кишвари барояшон нав аст, тавассути танзимҳои зиёдшаванда маҳдуд карда мешаванд.

Масалан, дар **Ангола** қонун муқаррар кардааст, ки гуруҳҳои динӣ барои дарёфт кардани эътирофи қонунӣ аз ҷониби давлат бояд ба қайд гирифта шаванд. Барои мурочиати номнавис шудан гуруҳи динӣ бояд имзои 100 000 аъзошро аз 18 музофот дар 12-тоаш ҷамъ оварад ва онро ба Вазорати адлия ва ҳуқуқи инсон пешниҳод кунад. Танҳо ба ду иттиҳодияи динии ғайримасеҳӣ - баҳоихо ва Калисои умумичаҳонии мессиянӣ муяссар гардидааст, ки номнавис шаванд, аммо ягон иттиҳодияи исломӣ ба қайд гирифта нашудаанд. Давлате, ки 83 гуруҳи диниро эътироф кардааст, аз соли 2004, замоне ки талаботҳои ҳозираи номнависӣ қабул шуда буд, ягон иттиҳодияи динии навро ба қайд нагирифтааст.

Мисоли дигар **Озарбойҷон** аст, ки дар он ҷо низ марҳалаи бақайдгирӣ маҳдуд шудааст ва иттиҳодияҳои динӣ, ки дар Озарбойҷон ғайримаъмулӣ ба ҳисоб мераванд, барои номнавис шудан хоҳиши зиёд зоҳир намекунанд. Мурочиати иттиҳодияҳои динӣ, аз ҷумла, гуруҳҳои исломӣ, Шоҳидони Яҳво берун аз Боку, баптистҳо ва дигарон ҳамоно бе посух мондааст. Баъзе аз ин иттиҳодияҳо мувофиқи талаботҳои қонунии қабл аз соли 2009 ба қайд гирифта шудаанд, аммо ҳамаи ҷамъиятҳои динии қаблан номнавис гардида бояд аз нав ба қайд гирифта шаванд. Ин иттиҳодияҳо гузориш доданд, ки Кумитаи давлатии кор бо созмонҳои динӣ (КДКБСД) қайдро рад карданд ва ё ҳуҷҷатҳои барои сабт пешниҳодшударо муҳокима накарданд.

Дар **Эрон** камаш 20 нафарро барои ҷурми муҳораба, яъне, “душманӣ ба Худо” ба қатл расониданд, ки байнашон якчанд сунниҳои курд буданд. Якчанд маҳбусони дигар, аз ҷумла, гуруҳи воизони суннӣ дар боздоштгоҳ боқӣ монданд ва интизори қарори ҳукумат доир ба иҷро расонидани ҳукми қатланд. Мувофиқ ба ҳуҷҷатҳои Маркази санадгузори ҳуқуқи инсонии Эрон камаш 380 нафар, аз ҷумла, тахминан 250 суннӣ, 82 баҳой, 26 масеҳӣ, 16 суфиҳои ғайрисуннӣ, 10 ёрсонӣ, се собиқ суннии тағйири динкарда, ду зардуштӣ ва ақаллиятҳои динӣ аз аҳли ибодат барои узвият ба иттиҳодияшон ва ё фаъолият аз номи он дар охири сол дар зиндон боқӣ монда буданд. Мувофиқи намояндаҳои ҷамъияти баҳоихо, ҳукумат ҳамоно баҳоихоро барои гузаронидани маросимҳои расмӣ якҷоя ва ё фаъолияти роҳандозии идораҳои маъмуриро барояшон фаълоне манъ карда, баҳоихоро азият меод ва ҳуқуқҳои онҳоро ба моликият нодида мегирифт. Мувофиқи гузоришҳои масеҳӣҳои матрук масеҳиён, махсусан масеҳиёни инчил ва диндигаркардаҳо ҳамоно гирифтори сатҳи номутаносиби зиндонкунӣ ва дараҷаи баланди таъқибу зери назорат мондаанд.

Дар **Арабистони Саъудӣ** Суди олий ҳукми қатлро ба ҳисоби камтарин барои чор нафар шиа, аз ҷумла, ходими шиа Нимр ал-Нимр баровард. Се нафар шиаҳои дигар Алӣ ал-Нимр (ҷияни Нимр ал-Нимр), Довуд ал-Мархун ва Абдуллоҳ ал-Зоҳер барои он ҷиноятҳо ҳукм гирифтаанд, ки замони қонунан ноболиғ буданашон содир кардаанд. Ҳарсеяшон иддао доранд, ки ҳукуматдорон барои ҳукми онҳо ҳамон эътирофотро истифода намуданд, ки бо зӯрӣ аз онҳо ситонида шуда буданд. Ҳукумати Саъудӣ боз барои даҳҳо нафар, ки дар намоишҳои эътирозии солҳои 2011-2012 барои шиаҳо дар Шоҳигарӣ ҳуқуқҳои бештар талаб карда буданд, муҳлатҳои гуногуни ҳабс ва ҳукми қатл содир кард ва баъзе айбдоркуниҳо хушунат зидди нерӯҳои амниятӣ низ буданд.

Аз соли 2013 ҳукуматдорони музофоти Жейчианги **Чин** барои вайрон кардани якчанд калисоҳои протестантҳо ва католикҳо, ки аз ҷониби давлат рухсати расмӣ доштанд ва кандани зиёда аз 1500 салибро ҳамчун як қисми маъракаи ҳукумати ба ном сохторҳои “ғайриқонунӣ” фармон содир карданд. Ҳуқуқшиносон ва фаъолони динӣ, ки ба ин маърака муқовимат мекарданд, боздошт шуданд ва ё ҳабс гардиданд. Моҳи августи 2015 ҳукуматдорони Чин ҳуқуқшиносии соҳаи ҳуқуқи инсон Жанг Кайро қабл аз воҳӯрии таъиншуда бо сафири сарпарастии ИМА доир ба озодии динии байналмилалӣ боздошт намуданд. Жанг Кай ба ҷамъиятҳои калисо, ки дар натиҷаи маъракаи ҳукумати вайрон кардани сохтумонҳои “ғайриқонунӣ”-и калисоҳо ва салиб зарар дида буданд, машварати ҳуқуқӣ меод. Ниҳоят ӯ марти 2016 озод шуд, аммо Ҳукумати ИМА аз вазъияти ӯ нигарон аст.

Озодии ибодати динӣ дар **Кореяи Шимолӣ** метавон гуфт қариб ки вуҷуд надорад. Соли 2015 Ассамблеяи генералии СММ ва Шӯрои ҳуқуқҳои инсон қатъномаи солоне, ки ҳамсарпарастии он Иёлоти Муттаҳидаи Амрико мебошад, қабул ва дар он “нақзи бузург ва систематикӣ ҳуқуқи инсон” дар ин кишварро маҳкум намуд. Дар қатънома нигаронии ҷиддӣ аз раддияи ҳуқуқи инсон ба озодии афкор, вичдон, дин ва ҳамчунин ҳуқуқ ба озодии ақида, баён ва ҷамъ гардидан дар иттиҳодия дар ҚХДК омадааст ва ҳукумати онро водор кардааст, ки барои кафолат додан ба ин ҳуқуқҳо чораҳои фаврӣ бинад.

Дар гузориши Комиссияи тафтишотии СММ доир ба ҳуқуқи инсон дар **Эритрея**, ки июни 2015 нашр шуд, омадааст, ки зимомдорон ҷамъомадҳои диниро манъ кардаанд; маводҳои диниро мусодира намудаанд; пайравони диниро, ки аз динашон баргаштаре ҳабс мекарданд, ба онҳо муносибати бад мекарданд, азобу шиканҷа меоданд ва дар давраҳои гузориш аз соли 1991 то 2015 бисёр пайравони дин маҷбуран кушта ва ё гум мешуданд.

Соли 2014 **Бруней** давраи 1-и Кодекси мучозоти шариати (КМШ) татбиқ намуд, ки он маҳдудиятҳои мавҷуда оид ба ҷурмҳои хурди динӣ, ба монанди ғизоҳурӣ дар моҳи Рамазон, либоспӯшии бешармона, ҷафс гаштани одамони издивоҷнокардаи ҷинсҳои гуногунро тавсеа бахшид. Татбиқи давраи 2 ва давраи 3 ба солҳои 2017 ва 2018 ба нақша гирифта шудааст. Давраи 2 чунин ҷазоҳои ҷисмонӣ, ба монанди буридани даст барои дуздӣ ва давраи 3 қатл тавассути сангсоркуниро барои аз дин рӯйгардонӣ муқаррар мекунад.

Дар **Бирма** байни моҳи май ва август собиқ ҳукумати тавассути низомҳои идорашуда як силсила иборат аз чор қонунро барои “ҳимояи наҷод ва дин” қабул кард ва дар сурати амалӣ шудани онҳо ибодату озодии дин ва дигар ҳуқуқҳои инсон ҷиддан маҳдуд мегарданд. Ин қонунҳо, ки асосан ба муқобили мусалмонони кишвар, ки ақаллияти динӣ ба шумор мераванд, равона шуда, аз ҷониби пешвовёни маъруфи буддоӣҳои ҷонибдорӣ шудааст. Ҳукумати нав барои аз нав дидани ин қонунҳо ҳанӯз ҳаракате накардааст.

Моҳи апрели соли 2015 Кумитаи дин ва эътиқоди **Вьетнам** лоиҳаи Қонун дар бораи дин ва эътиқодро барои муҳокимаи умум пешниҳод намуд. Новобаста ба он ки мақомоти расмии Вьетнам баён мекунанд, ки лоиҳаи қонуни навро бо мақсади ҳамроҳанг кардани уҳдадорӣҳои кишварашон таҳия кардаанд, дар муқобили қонуни мавҷуда, ки доир ба танзимҳои динӣ проблемаҳои зиёд дорад, ба он тағйироти ночиз ворид кардаанд. Якчанд

намояндаҳои ҷамъиятҳои динӣ таъкид кардаанд, ки ин лоиҳаи “бад” назар ба қонуни мавҷуда бадтар гардида, муқаррароташон душворфаҳм шудааст. Дигарон дар бораи ин лоиҳаи қонун баҳс карда, онро нуқсдор ҳисобиданд ва он баъзе ҳуқуқҳои мушаххаси маҳдуд, ба монанди ҳуқуқи иҷораи моликият, гузаронидани чорабиниҳо ва ё маросимҳои диниро қонунан тамоман “маҳкам” мекунад. Дар лоиҳаҳои баъдӣ якҷанд тағйиротҳои умедворкунанда ворид карда шудаанд, аммо бисёр мавзӯҳои нигаронкунанда мавриди муҳокима қарор нагирифтаанд.

Дар **Ҷумҳурии Африқои Марказӣ** ашхоси ношинос сари як мусалмоне аз Бангуиро, ки мотосикли кироҷаш дошт, бурида, рӯбарӯи масҷид партофтаанд. Мувофиқи Маъмурияти чандмеъёрии маҷтамаи истиқрор дар Ҷумҳурии Африқои Марказӣ (МЧМИДЧАМ) дар Бангуи ба ҳисоби камтарин 41 шаҳрвандон дар вақти хушунатҳои байнидинии рӯйдода кушта шуда, дар ин муддат 40 000 мардум аз хонаҳояшон берун шуданд. Дар ҷавоб ба ин хушунат ғолибан масеҳҳо ва нерӯҳои зидди-Балака мусалмонони ҷамъияти ПК5-ро ихота намуданд ва дар натиҷаи ин муҳосира сокинон дар манзилҳояшон ба дом афтаданд. Ин муҳосира танҳо дар замони ташрифи Поп Франсис пас аз идомаи зиёдтар аз як моҳ бардошта шуд.

Ҳарчанд сиёсати “таҳаммули сифрӣ” барои анти-семитистӣ пиёда аст, Ҳукумати **Мачористон** ва шаҳри Зекесфехервар Бунёди Балинт Ҷоманро, ки сохтумони мучассамаи Балинт Ҷоман, шахси маъруфи зидди яҳудиҳо дар замони Ҷанги дувуми ҷаҳонӣ буд, маблағгузори карданд, вале пас аз эътирозҳои байналмилалӣ аз ин амал даст кашиданд.

Ҳукумати сунниасоси **Баҳрайн** истинток, боздошт ва ҳабси руҳонӣи шиа, аъзои ҷамъиятҳояшон ва сиёсатмадорони муҳолифинро барои бешарафгардонӣ, коштани тухми низоъву адоват миёни намояндаҳои дини дигар, дар хутбаҳо истифода бурдани маърузаҳои сиёсӣ ва бо иддао дастгирӣ кардани терроризмро идома дод. Моҳи апрел Суди касатсионӣ фаъолияти Шӯрои уламои исломиро (ШУИ), ки ниҳоди асосии шиаҳо дар мамлакат ба ҳисоб меравад, дар асоси он ки ин Шӯро динро ҳамчун чодар барои фаъолияти сиёсӣ истифода бурд, мамнуъ эълон намуд.

Ҳукуматдорони русии ғосиб дар Қрими **Украина** сиёсати муқобили гуруҳҳои ақаллиятҳои динӣ, аз ҷумла, тоторонро тавассути рейдҳо, боздоштҳо ва таъкиботро ва қонунҳои “зиддиэкстремистӣ” идома дод.

Ҳукумати **Русия** сиёсати додани афзалият ба Калисои славянии рус, ки ба дигарон чунин афзалият таносубан дода намешуд, идома дода, фаъолияти мусалмонон ва дигар ақаллиятҳои динӣ, ба монанди Шоҳидони Яҳво, пентакосталҳо ва сайентологистҳоро маҳдуд мекард. Ба замми ин зиммдорони рус қонунҳои зиддиэкстремистиро истифода бурда, дар тамоми кишвар сабти номи ақаллиятҳои диниро бекор намуда, фаъолияти динии онҳо ва имконияти хариди замин ва сохтумони ибодатгоҳҳоро маҳдуд мекарданд. Ҳоло Прокуратураи генералӣ барои “фаъолияти экстремистӣ” Идораи марказии Шоҳидони Яҳво дар Русияро барои барҳам додан таҳдид мекунад ва ин амал боиси он мегардад, ки 406 иттиҳодияҳои маҳаллӣ ва 2500 ҷамоатҳо баста шаванд. Ва ҳатто имконият дорад дороиҳояшонро низ мусодира кунанд.

Дар Аврупо баъзе кишварҳо аз ворид шудани муҳоҷирон ва онҳое, ки дар асоси динӣ паноҳгоҳ мепурсанд, нигарони худро баён карданд. Масалан, дар **Мачористон** сарвазир тақрор ба тақрор муҳимияти ҳимоя аз “арзишҳои исломӣ дар Аврупо”-ро таъкид кард ва якҷанд мансабдорони **Ҷумҳурии Словакия** мусалмононро ҳамчун таҳдиди эҳтимолӣ ба амният, фарҳанг ва ҷамъияти кишварашон ҳисобиданд, бинобар ин меҳоканд танҳо муҳоҷирони масеҳиро ба мамлакаташон барои зист роҳ диҳанд.

Тағйироти мусбат

Бо вучуди ҷолишҳо дар **Вьетнам** пешвоёни аксари гуруҳҳои динӣ эътирофдоранд, ки озодиҳои динӣ зина ба зина дар Вьетнам зиёд шуда истодааст. Ҳукумат низ тадриҷан эътирофи ташкилотҳои динӣ дар сатҳи кишварро васеъ карда истодааст (Калисои Исои Масеҳ ва муқаддасони рӯзҳои охир яке аз мисолҳои охири аст) ва дар музофотҳо низ дар ҳамкорӣ бо ҳукуматдорони маҳаллӣ номнависи калисоҳо афзудааст. Созмонҳои номнависнашуда гузоришҳо доданд, ки хангоми фаъолият маҳсусан, дар шаҳрҳои асосӣ, Ханой ва Ҳо Ши Мин онҳо ба проблемаҳо камтар рӯбарӯ шудаанд.

Охири соли 2015 **Комиссияи аврупоӣ** ду ҳамоҳангсози нав, яке барои мубориза бар зидди зуҳури антисемитӣ ва дигаре барои мубориза бар зидди зуҳури мусалмонбадбиниро таъин кард. Ҳоло фиристодаи маҳсули мо барои мушоҳида ва мубориза ба муқобили зуҳуроти антисемитӣ ва намояндаи маҳсус дар назди ҷамоатҳои мусалмонон аллакай бо ҳамтоҳои аврупоии худ, ҳамоҳангсози ИА ва дигар мансабдорони аврупоӣ барои мубориза ба зидди гароиш ва афкори антисемитӣ ва зиддимусалмонӣ дар минтақа ҳамкорӣ карда истодаанд. Дар ҷавоб ба ҳамлаҳои террористӣ дар Париж ва Копенгаген, ки яҳудиҳо ва ҳам хабарнигоронро ҳадафи худ қарор дода буданд, моҳи феврал ҳамчун нишони ҳамдилӣ бо ҷомеаи яҳудиён ҷомеаи исломӣ гирдогирди каниса (синагога) дар Осло ҳалқаи осоишта ташкил кард. Чунин чорабиниҳои эҳтиром ва ҳамдилӣ дар дигар шаҳрҳо низ гузаронида шуданд.

Вақте ҷанговарони ал-Шааб ба автобус дар **Кения** моҳи декабри 2015 аз рӯи гузоришҳо онҳо бо қасди куштори масеҳӣ ҳучум карданд, гуруҳи мусалмонони кениягӣ атрофи мусофирони масеҳиро печонида, сипар шуданд ва ба ҳамлагарон гуфтанд, ки онҳо тайёранд ҳамроҳи масеҳӣ бимиранд. Мусалмонон нахостанд аз рафיקони масеҳӣ сайёҳ ҷудо шаванд ва ба ҷанговарон гуфтанд, ки ҳамашонро якҷоя кушанд ва ё ҳамашонро ҷавоб диҳанд.

Замони ташрифи Поп ба **Ҷумҳурии Африқои Марказӣ** ноябри 2015 раҳпаймоии осоиштаи якҷояи масеҳӣ ва мусалмонон дар ҳамсоғии Фатима гузашт. Ҷавонони мусалмон Попо аз масҷиди марказӣ то варзишгоҳи Бангу, ки дар он ҷо Поп барои 30 000 шаҳрвандон мавъиза мекард, роҳбадаӣ карданд. Пешвоёни динӣ изҳор карданд, ки ташрифи Поп барои барқарор кардани дараҷаи баланди эҳтимод байни ҷамоатҳои динӣ саҳм гузошт. Ҳамчунин онҳо таъкид карданд, ки ташрифи Поп барои бардоштани якҷанд саддҳо, ки қаблан байни ҳамсоғии мусалмонҳо ва масеҳӣ гузошта шуда буд, мадад расонид.

Дар **Канада** Суди федералии кассатсионӣ қарори ҳукумати федералиро дар бораи он, ки шахрвандон ҳангоми қироати савганд барои қабули шахрвандӣ бояд либоси диниашонро, ки рӯяшонро мепӯшонад, кашанд, ғайриқонунӣ донист. Моҳи ноябр ҳукумати нав интихобшуда ба хулоса омад, ки аз болои ин қарор ба Суди олий шикоят набарад.

Дар **Аморати Муттаҳиди Араб** Калисои католикии румӣ дар минтақаи бузурги саноатии Мусаффаҳи Абу Даби, ки дар он ҷо муҳочирони зиёди меҳнатӣ кору зиндагӣ доранду солҳои охир якҷанд калисо дар солҳои наздик сохта шудаанд, калисои дуюм кушод. Ҳамчунин ҳукумат барои бунёди аввалин маъбади ҳиндуҳо дар Абу Даби замин ҷудо кард.

Гузориши байналмилалӣ дар бораи вазъи озодии дин барои соли 2015

Тоҷикистон

Хулосаи мухтасар

Конститутсия ҳуқуқ барои дар танҳои ва ё яқоя ибодат кардан, пайравӣ кардани ягон дин ва ё ҳеч дин ва дар расму оини динӣ ва ҷашнҳо иштирок карданро кафолат медиҳад. Дар Конститутсия таъкид шудааст, ки ташкилотҳои динӣ аз давлат ҷудост ва “ба қорҳои давлатӣ даҳлат намекунад”. Конститутсия макони ибодати мусалмононро дар қойҳои махсус маҳдуд кардааст, номнависӣ ва қойи масҷидҳоро танзим ва иштироки қавонони аз 18-сола поён дар маърақаҳои иҷтимоии диниро манъ мекунад. Мувофиқи қонун Кумитаи қорҳои дини ҳукумат (КҚД) имомҳои таъиншударо тасдиқ мекунад ва муҳтавои мавъизаҳои онҳоро назорат мебарад. Шумораи бисёри гузоришҳо буданд, ки милитсия риши мардонро маҷбуран метарошид, аммо ҳукумат гуфт, ки ба милитсия барои маҷбуран тарошидани риш ягон ҳел дастур на додааст. Як мард дар боздоштгоҳи милитсия пас аз лату кӯби милитсия барои барқасд риш монданаш мурд. Ҳукумат рӯйхати созмонҳои манъшударо нигоҳ медорад ва ба камаш 13 нафарро барои мансубият ба ҳаракати манъшудаи Салафия ҳукм кард. Ҳукумат дар бораи шумораи парвандаҳои афроди боздоштшуда, ҳабсшуда ё ҳукмшуда ва айбномаҳо барои барангехтани адовати динӣ ва/ё ҷалбшавӣ ба гуруҳҳои ҳамчун террористӣ манъшуда дар соли 2014 маълумот на дод. Созмонҳои ғайриҳукумати (СҒҲ) гузориш доданд, ки Кумита оид ба қорҳои дин (КҚД) гуруҳҳои диниро дар асоси сабабҳои техникӣ ва маъмурӣ ба қайд нагирифт. Мувофиқи хабарҳо мақомоти расмӣ ба Шохидони Яҳво барои “фаъолиятҳои экстремистӣ” барои аз нав номнавис шудан муроҷиат накунад. Ҳукумат дар масҷидҳо камераҳои назоратиро насб кард ва инчунин чамъ овардани хайрияҳои чамъиятӣ барои масҷидро манъ кард. Мақомоти расмӣ дар бораи бастан ва ё ба қойҳои истифодаи чамъиятӣ таъдил додани садҳо масҷид, ки ғайриқонунӣ фаъолият доштанд ва ё бе қайди расмӣ боқӣ монда буданд, эълон карданд. Шӯрои уламои ҳанафисоси суннии зери таъсири ҳукуматмонда, ки баландарин идораи олимони исломӣ ба шумор мераванд, муваффақ шуд, ки ибодати занҳо дар масҷид баргузор нашавад.

Дарёфт кардани маълумот дар бораи таҳқири иҷтимоӣ ва таъбиз дар асоси эътиқоди динӣ аз сарчашмаҳои ғайридавлатӣ мушкил буд. Тоҷиконе, ки аз Ислом ба дигар адён гузаштаанд, гузориш доданд, ки баъзан аҳли оилашон бо онҳо ихтилофдоранд ва ё талаб мекунад, ки ба дини қаблии худ баргарданд. Пешвоёни чамъиятҳои католикҳо ва православҳои рус изҳор карданд, мардуми маҳаллӣ ба ибодати онҳо ҳалал намерасонанд.

Сафири ИМА, дигар ҳайати сафорат ва ходимони расмии аршади Ҳукумати ИМА-и ташрифоварда бо намояндаҳои расмии ҳукумат, аз ҷумла, бо ҳайати КҚД мулоқот доштанд ва онҳоро даъват карданд, ки ба уҳдадорҳои байналмилалиашон оид ба эҳтироми озодии дин ва эътиқод пойбанд бимонанд. Сафорат ҳамчунин нигарони ҳешро аз маҳдудиятҳои иштироки наврасон ва занон дар маросимҳои динӣ, раддияи сабти номи ташкилотҳои гуруҳҳои динии ғайрианъанавӣ, маҳкумиятҳо дар асоси “экстремизми динӣ”, маҳдудиятҳои тадриси динӣ, пӯшидани либоси динӣ, чоп ва ворид кардани

адабиёти динӣ баён кард. Ходимони сафорат мунтазам бо роҳбарони динӣ ва гуруҳҳои иҷтимоӣ барои муҳокимаи масъалаҳои зикршуда ва нигарони онҳо баста ба маҳдудиятҳои ҷорикардаи ҳукумат, ки ба озодии дин таъсири манфӣ мерасонанд, вомехӯрданд. Рӯзи 29 феввали 2016 Котиби давлатӣ дар асоси Санади байналмилалӣ озолии динии соли 1998 барои машғул будан ба ва ё гузаронидани хушунатҳои саҳти озолии динӣ Тоҷикистонро ҳамчун “Кишвари нигарони махсус” (КНМ) арзёбӣ кард. Котиби давлатӣ ҳамчунин худдорӣ аз таҳримҳоро, ки ҳамроҳи таъинот дар асоси талаботи манфиатҳои муҳими Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, эълон намуд.

Баҳши I. Демографияи динӣ

Ба таҳмини ИМА тамоми аҳоли 8,2 миллион аст (дар июли соли 2015). Мувофиқи академикҳои маҳаллӣ зиёда аз 90 дарсади аҳоли мусалмон буда, аксарашон пайрави таълимоти мазҳаби ҳанафӣ суннӣ мебошанд. Таҳминан чор дарсади мусалмонҳо шиаи исмоилӣ ҳастанд, ки аксарашон дар Вилояти қухистони худмухтори Бадахшон дар қисми шарқии мамлакат ҷойгиранд.

Дигар ақаллиятҳои динӣ масеҳӣ, шумораи ками баҳоӣ, азҳои Ҷамъияти байналмилалӣ пайравони Кришна (Ҷаре Кришна), Шоҳидони Яхво ва яҳудиҳо мебошанд. Гуруҳи аз ҳама калони масеҳӣ православҳои рус, ҳамчунин баптистҳо, католикҳои румӣ, адвентистҳои рӯзи ҳафтум, лютеранҳо ва протестантҳои кореягӣ мебошанд.

Баҳши II. Мақоми ҳукумат доир ба эҳтироми озолии дин

Ҷорҷӯбаи ҳуқуқӣ

Конститутсия эълон мекунад, ки давлат дунявӣ буда, созмонҳои динӣ аз давлат ҷудоанд ва “ба қорҳои давлат даҳолат намекунанд”. Мувофиқи Конститутсия ҳар шахс ҳуқуқ дорад ба таври инфиродӣ ва ё якҷоя бо дигарон пайрави ягон дин бошад ва ё пайрави ягон дин набошад ва дар маросиму ҷашнҳои динӣ иштирок варзад.

Қонун “мақоми махсус”-и фикҳӣ мазҳаби суннӣ ҳанафӣасос бо эҳтиром ба фарҳанг ва ҳаёти маънавӣ ва руҳонии кишварро эътироф мекунад.

Қонун ҳар гуруҳи одамонро, ки бо мақсади динӣ ҷамъ мешаванд, ҳамчун иттиҳодияи динӣ таъриф мекунад. Иттиҳодияҳо дар асоси “бо мақсади ибодати динӣ якҷоя ташкил мешаванд” ва ба ташкилотҳои динӣ ва ҷамъиятҳои динӣ тақсим мешаванд. Барои он ки ин иттиҳодияҳо ва ташкилотҳо ба таври қонунӣ фаъолият намоянд, бояд аз ҷониби ҳукумат сабти ном шаванд ва марҳалаи фаъолияти онҳо таҳти назорати КҚД мегузаранд.

Барои сабти ном шудани созмони динӣ бояд гуруҳ иборат на кам аз 10 нафари синни аз 18 боло аввал аз ҳукуматдорони маҳаллӣ гувоҳнома гиранд, ки пайравони динашон дар ҳамин маҳалла на кам аз 5 сол зиндагӣ кардаанд. Ҷар муассис бояд ҳуҷҷати тасдиқи шаҳравандӣ, нишони суроға, таърихи таваллудро пешниҳод кунад; онҳо бояд дар бораи эътиқод ва ибодаташон маълумот дода, муносибати пайравони худ ба маориф, оила,

издивоҷ ва саломатии онҳоро шарҳ диҳанд. Ҳамчун як қисми ҳуччатҳо иттиҳодияҳои динӣ инҳоро низ бояд пешниҳод кунанд: “марказҳои миллии динӣ, масҷидҳои марказии чомеъ (биноҳое, ки барои адои намози ҷумъа сохта шудаанд), ҷамоатхонаҳои марказӣ (ҷойи ибодат), таълимгоҳҳои динӣ, калисоҳо, синагогаҳо ва дигар шаклҳои, ки хилофи қонун нестанд”. Ҳамчунин маҳдудиятҳо дар шумора ва намуди масҷидҳо вучуд доранд. Созмонҳои динӣ дар оинномаи худ нақшаи ғаёлияте, ки ба он машғул мешаванд, бояд муайян кунанд ва ҳар сол дар бораи ғаёлияташон гузориш диҳанд, вагарна сабти номашон бекор мешавад.

Ҷамоатҳои динӣ масҷиди чомеъ ва масҷидро, ки дар он ҷо аҳли ибодат панҷ бор намоз мехонанд, фаро мегиранд. Аз ин ҷамоатҳо талаб карда мешавад, ки ҳам дар маҳал ва дар миқёси милли “бе гирифтани мақоми шахси ҳуқуқӣ” аз қайд гузаранд. Ҷамоатҳои динӣ дар доираи “асосҳо ва маҳдудиятҳои ғаёлияти худ”, ки дар оинномаҳои сабт ёфтаанд, ғаёлият кунанд.

Қонун ба иттиҳодияҳои динӣ, ки хилофи марому мақсаде, ки дар оиннома сабтшуда амал менамоянд, ҷарима муқаррар кардааст ва КҚД-ро барои ситондани ҷарима барои ҷунин қонунвайронкуниҳо масъул месозад. Кодекс оид ба ҷаримаҳои маъмури барои ғаёлияти берун аз оиннома ва аҳдофе, ки дар оинномаи иттиҳодияҳои динӣ муқаррар шудааст, ҷарима муайян кардааст. Шахсони алоҳида аз 280 то 400 сомонӣ (43-62 доллари ИМА), роҳбарони иттиҳодияҳои динӣ аз 800 то 1200 сомонӣ (123-184 доллари ИМА) ва шахсони ҳуқуқӣ аз 4000 то 5000 сомонӣ (615-769 доллари ИМА) ҷарима карда мешаванд. Дар сурати дар давоми сол такроран содир кардани ҳамон қонунвайронкунӣ ҷарима барои шахсони алоҳида аз 480 ба 800 сомонӣ (74-123 доллари ИМА), барои сардорони иттиҳодияҳои динӣ аз 1600 то 2000 сомонӣ (246-307 доллари ИМА) ва барои шахсони ҳуқуқӣ аз 12 000 то 16 000 сомонӣ (1842-2456 доллари ИМА) меафзояд.

Агар гуруҳи динӣ бе гирифтани рухсати қонунӣ ғаёлият кунад, ҳукуматдорони маҳаллӣ ҳуқуқ доранд ҷойи ибодатгоҳро банданд ва ҳар як узви гуруҳро барои бори нахуст қонунвайронкунӣ аз 280-400 сомонӣ (43-62 доллари ИМА), роҳбари созмони динӣ 800-1200 сомонӣ (123-184 доллари ИМА) ва шахсони ғайриҳуқуқиро 4000-8000 сомонӣ (614-1228 доллари ИМА) ҷарима кунанд. Дар ҳолати дар давоми як сол такрор шудани ҳамон намуди қонунвайронкунӣ ҳукуматдорон метавонанд барои шахсони алоҳида 480-800 сомонӣ (74-123 доллари ИМА), барои роҳбарони иттиҳодияҳои динӣ 1600-2000 сомонӣ (246-307 доллари ИМА) ва барои шахсони ғайриҳуқуқӣ 12 000-16 000 сомонӣ (1842-2456 доллари ИМА) ҷарима муайян кунанд.

КҚД идораи марказиест, ки тамоми қонуни диниро назорат ва татбиқ мекунад. Маркази тадқиқотии исломии назди дастгоҳи Президент барои тадвин ва такмили сиёсати динии ҳукумат мадад мерасонад.

Қонун барои ибодати мусалмон чор ҷойро муқаррар кардааст: масҷид, хона, қабристон ва зиёратгоҳҳо. Қонун сабти ном, андоза ва макони масҷидро танзим мекунад ва ба ин восита шумораи масҷидро, ки метавонад дар ҳамин маҳал ба қайд гирифта мешавад, маҳдуд мекунад. Масҷиди “ҷомеъ”, ки дар он шумораи зиёди ибодаткунандаҳо мешаванд ва ҳамчунин масҷиди панҷвақта дар ноҳияҳо аз 10 000 то 20 000 намозхон рухсат дода

шудааст. Масчиди панҷвақта, ки дар онҳо намози ҳаррӯза хонда мешавад, аз 100 то 10 000 намозхонро фаро мегиранд. Дар Душанбе дар ҳамон маҳал “масчиди чомеъ” рухсат дода мешавад, ки дар он ҷо аз 30 000 то 50 000 аҳоли сукунат дорад ва барои “масчиди панҷвақта” маҳалҳое, ки аз 1000 то 5000 аҳоли доранд, рухсат дода мешавад. Қонун барои ҳар як ноҳия ва шаҳр як “масчиди марказии чомеъ” муқаррар кардааст, ки дигар масҷидҳо тобеъ ба ин масҷиди марказӣ мебошанд.

Масҷидҳо дар асоси оиномаи аз ҷониби худи онҳо таҳияшуда дар биноҳое, ки аз тарафи иттиҳодияи динӣ ва ё шахсони алоҳида ва ё бо мадади ҳамаи мардум сохта мешавад, ғайриҷаъид мекунад. Қонун муқаррар кардааст, ки интиҳоби имом-хатиб (пешвои диние, ки дар намози ҷумъа хутба мехонад) ва имомҳо дар ҳамоҳангӣ бо “ҳодими ҳукумати, ки назорати ғайриҷаъиди динӣ дар ихтиёри ӯст” (масалан, КҚД имом-хатибон ва имомҳои аз ҷониби муассисони ҳар масҷид интиҳобшударо бояд тасдиқ кунад) сурат бигирад. КҚД муҳтавои мавзизаҳои намози ҷумъаро танзим ва муайян мекунад.

Қонун ҷашнҳои хусусӣ, аз ҷумла, тӯйи арӯсӣ, маросими дафн ва мавлуди Паёмбар Муҳаммадро танзим мекунад. Қонун шумораи меҳмонон ва тухфаҳои ҷашниро маҳдуд мекунад. Дар қонун омадааст, ки ибодати омамавӣ, анъанаҳои динӣ ва маросимҳо аз рӯи меъёрҳое, ки барои маҷлисҳо, раҳпаймоӣҳо, намоишҳо ва тазоҳуроти осоишта қонун муқаррар шудааст, гузаронида мешаванд.

Қонун иштироки бачаҳои аз 18-сола хурд дар “ғайриҷаъидҳои ҷамъиятии динӣ”, аз ҷумла, хондани намоз дар ҷойҳои ҷамъиятиро манъ мекунад. Бачаҳо барои иштирок кардан дар маросимҳои динӣ ва ибодат дар хона зери роҳбарии волидайн рухсат шудаанд. Қонун иштироки бачаҳоро дар маросимҳои динӣ рухсат медиҳад, агар он маросимҳо як ҷузъи махсуси барномаи таълимӣ дар донишқадаҳои динии расмӣ бошад.

Қонун рухсат медиҳад, ки ташкилотҳои сабтиномшудаи динӣ метавонанд ба истехсол, содир, ворид ва паҳн кардани адабиёти махсуснагардонидаи динӣ бо ҳамоҳангии пешакӣ бо намояндаи дахлдори ҳукуमत машғул шаванд. Танҳо созмонҳои динии сабтиномшуда салоҳияти ташкили корхонаи ҷопи адабиёти диниро доранд. Дар ҷунин адабиёт ва маводҳо номи пурраи ташкилоти динӣ, ки онро истехсол мекунад, бояд сабт шавад. Қонун рухсат медиҳад, ки ҳукуматдорон барои маводҳо, содирот, воридот, фурӯш ё интишори адабиёти динӣ бе рухсати КҚД ҷарима банданд. Мувофиқи қонун ба мучримони алоҳида то 2800 сомонӣ (430 доллари ИМА), мақомоти расмӣ ҳукумат (ҳамоне ки бе рухсат ҷунин адабиётро паҳн ва ё ҷоп мекунад) 6000 сомонӣ (921 доллари ИМА) ва шахсони ҳуқуқӣ 12 000 сомонӣ (1842 доллари ИМА) ҷарима баста мешаванд.

Қонун талаб мекунад, ки ҳама муассисаҳо ё гуруҳҳое, ки мехоҳанд дарси динӣ диҳанд, аз КҚД бояд рухсатнома дошта бошанд. Масҷиди марказии чомеъ метавонад мадраса кушояд ва дар он танҳо хатмкунандаҳои мактаби миёна таҳсил карда метавонанд. Дигар масҷидҳое, ки қайди давлатӣ доранд, метавонанд барои наврасон дарси нопурраи динӣ диҳанд.

Бо рухсати хаттии волидайн ба бачаҳои 7–18-сола қонун рухсат медиҳад дар вақти берун аз дарси таълимоти хатмӣ аз созмони сабтиномшудаи динӣ дарси динӣ гиранд. Мувофиқи

қонун ин гуна таълимоти берун аз дарс наметавонад дарси диниеро, ки қисми таркибии барномаи мактаби таълимоти ҳатмӣ аст, иваз кунад. ККД барои назорати масҷидҳо дар тамоми кишвар ва барои татбиқи ин муқаррарот масъул аст.

Волидайн метавонанд ба фарзандони худ динро дар хона омӯзонанд, агар бача чунин хоҳишро зоҳир карда бошад. Қонун таълими диниро барои онҳое, ки ба ин оила фарзанд нестанд, манъ кардааст. Дар қонун барои гирифтани таълимоти динӣ ба хорича фиристодани шахсон ва барқарор кардани робита бо созмонҳои динии хоричӣ бе ҳамоҳангии ККД маҳдудиятҳо ҳаст. Донишҷӯёне, ки дар хорича таҳсили динӣ гирифтани меҳонанд, пеш аз ҳама донишгоҳро дар кишвари худ хатм карда, дар донишгоҳе, ки дар он бояд таҳсил кунад, бояд номнавис шуда бошад. Қонун барои вайрон кардани ин маҳдудиятҳо ҷарима аз 2 000 то 4 000 сомонӣ (аз 307 то 614 доллари ИМА) муқаррар кардааст.

Конститутсия ҳуқуқи ташкил кардани ҳизби табиати динидоштаро медиҳад, аммо бунёди ҳизбҳои сиёсӣ ва иттиҳодияҳои иҷтимоиеро, ки душманӣ ва нафрати диниро меангезанд, манъ мекунад.

Конститутсия “тарғиб ва таблиғе”, ки душмани диниро ҳавасманд мегардонад, манъ мекунад.

Иқдоми ҳукумат

Ҳукумат барои пешгирии пайвастании шахсони алоҳида ба гуруҳҳое, ки “ифротгаро” ҳисобида мешаванд, аз ҷумла, дар баъзе ҳолатҳо бо кӯтоҳ кардани риши мардон ва ба ҳичобпӯшии занҳо ҳалал расонидан чораҷӯиро идома медиҳад. Дар бораи маҷбуран тарошидани риши қариб 13 000 мард ва тавассути таблиғот аз пӯшидани ҳичоб даст кашидани 1770 зан ҳамчун воситаҳои заъиф кардани радикализатсия дар матбуот гузоришҳои зиёд буданд.

Як мард дар боздоштгоҳи милитсия пас аз боздошт ва лату кӯб бо иддаои он, ки риш дорад, ҳалок шуд. Ҳукумат изҳор кард, ки барои зӯран тарошидани риши шахрвандон ба милитсия дастуре надодааст. Ҳукумат рӯйхати созмонҳои манъшударо нигоҳ медорад ва ба ҳисоби камтарин 13 фардро барои мансубият ба ҳаракати Салафия ҳукм кард. Ҳукумат дар бораи шумораи парвандаҳои афроди боздошта, зиндонӣ ва ё ҳукмирифтаи соли 2014 барои барангехтани ҳушунати динӣ ва/ё барои ҷалб шудан ба гуруҳҳои ҳамчун экстремистӣ ҳеч гуна маълумот надод. СҲҲ гузориш доданд, ки ҳукумат созмонҳои диниро бо сабабҳои техникӣ ва ё маъмурӣ ба қайд нагирифтааст. Бино ба гузоришҳо мақомот ба Шохидони Яхво гуфтаанд, ки барои фаъолияти “экстремистӣ”-и гуруҳашон ба сабти номи такрорӣ муроҷиат накунанд. Ҳукумат дар масҷидҳо камера насб кард, рафтани ходимони давлатиро ба намози ҷумъа манъ кард, хондани таробех дар ҷойи ҷамъиятиро дар моҳи Рамазон манъ кард, ҳаҷро барои шахсони аз 35-сола поён ва таълими динӣ барои хурдсолонро маҳдуд ва манъ кард. Фатвои Шӯрои уламои соли 2004, ки занонро аз ибодат дар масҷид маҳрум карда буд, ҳамоно боқӣ монд. Мақомот дар бораи бастании садҳо масҷид ва/ё табдил додани онҳо барои истифодаи иҷтимоӣ, ки бо

гуфтаи онҳо ғайриқонунӣ фаъолият доштанд ва ё номнавис нашуда буданд, эълон кард. Ҳукумат сохтумони калисои православии савумро дар вилояти Суғд рухсат дод.

Мақомоти қудратӣ дар баъзе минтақаҳо нафарони ришдорро зери ҳадаф ва мавриди шиканча қарор доданд. Умар Бобочонов, истиқоматкунандаи ноҳияи Ваҳдат рӯзи 5 сентябр дар беморхонаи маҳаллӣ пас аз лату кӯби милитсия дар охири август аз олам гузашт. Мувофиқи гуфтаи пайвандони Бобочонов ӯро барои доштани риш заданд. Рӯзи 1 сентябр вазири корҳои дохилӣ Рамазон Раҳимзода барои баррасии ин ҳодиса аз ҷониби муовини вазири корҳои дохила фармон содир кард ва воситаҳои ахбор иттилоъ доданд, ки мақомот парвандаи ҷиноятӣ кушодааст. Аммо то охири сол дар ин қазия пешравие набуд.

Рӯзи 31 март бино ба гузоришҳо афсари милитсия Лутфулло Бобобековро дар бозори шаҳри Хучанд боздошт карда, ӯро ба шуъбаи милитсия бурданд ва дигар афсарон риши ӯро маҷбурӣ тарошиданд.

Милитсия блоггер Рустам Гулов, узви шӯрои ҷамъиятии ислоҳоти милитсияи Шуъбаи корҳои дохилаи вилояти Суғдро 2 апрел дар ҳамон бозори Хучанд дастгир кард. Гулов баён намуд, ки ходимони милитсия дар либоси мулкӣ дар кӯча ӯро боздошт намуда, пурсиданд, ки чаро риш мондааст. Бино ба хабарҳо милитсия Гуловро ба шуъбаи милитсия бурда, маҷбуран ришашро тарошидаанд. Аз рӯи гуфтаи Гулов милитсия ба қонуни “махфӣ”-ие, ки ришмониро манъ мекунад, ишора намуд, аммо нишон додани онро рад кард. Гулов ба Вазорати корҳои дохилӣ (ВКД) аз болои кормандони мақомоти дохилӣ, ки ришашро тарошиданд, шикоят бурд.

Рӯзи 21 апрел сӯхангӯи ВКД Чалолиддин Садриддинов ба хабарнигорон гуфт, ки Вазорат ба масъулони қудратӣ барои маҷбуран тарошидани риши шаҳрвандон амр надодааст. Садриддинов изҳор кард, шахсоне, ки ба ин кор машғул шудаанд, ҳар якашон барои ин амалашон ҷавоб медиҳанд. Ҳамчунин Садриддинов изҳор намуд, ба ҳайати милитсия дастур дода шуда буд, ки ришро ба “танзим” дароред, ВКД ягон нафар корманди вилоятии худро барои маҷбуран тарошидани риш амр надодааст. Ӯ гуфт, ки ВКД аризаҳои шаҳрвандон оид ба маҷбурӣ тарошидани ришашонро гирифтааст.

Мувофиқи гуфтаи Баҳром Шарифзода, сардори бахши корҳои дохилӣ дар вилояти Хатлон, дар давоми сол риши 12 818 мард, ки “ниҳоят дароз ва чиркин” буд, “ба тартиб оварданд”. Ҳарчанд дар матбуот дар бораи маҷбуран тарошидани риш гузоришҳо буданд, Шарифзода ба ин чиз иқрор накард.

Рӯзи 27 апрел Икром Умарзода, муовини вазири корҳои дохилӣ ба хабарнигорон гуфт, ки мақомот ба ду корманди милитсия дар асоси шикояти шаҳрвандони ришашон маҷбурӣ тарошидашуда ҷазои маъмурӣ дода шуд. Як корманд аз вилояти Суғд буду дигар аз ноҳияҳои тобеи марказ (ноҳияҳое, ки бевосита ба ҳукумати марказӣ тобеанд). Мувофиқи гуфтаи Умарзода афсарон огоҳонида шудаанд ва дар сурати такрор кардани ин гуна тавҳин онҳо гирифтори ҷазои саҳттарин хоҳанд шуд. Умарзода изҳор намуд, ки вазорат барои маҷбуран тарошидани риш фармон надодааст. .

Воситаҳои ахбор гузориш доданд, ки Шӯрои уламо маҳдуд кардани риши дарозро аз рӯи шариат боз шарҳ додааст, ки дарозии риш баробари як мушт бояд бошаду либоси занҳо бояд ҳама тани онҳоро ба истиснои даст, рӯй ва панҷаи пой пӯшонад.

Ҳукумат рӯйхати гуруҳҳои “экстримистӣ, ба монанди Ҳизб-ут Таҳрир, ал-Қоида, Ихвон-ул-муслимин, Толибон, Ҷамоати таблиғ, Гуруҳи исломӣ (Ҷамъияти исломии Покистон), Ҳаракати исломии Туркистони шарқӣ (собик Ҳаракати исломии Ўзбекистон (ҲИЎ), Лашкари Тайба, Тоҷикистони озод, Созмони таблиғот, Салафия, Ҷамоати Ансоруллоҳ, Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон ва Гуруҳи 24-ро дорад.

Моҳи май Суди ноҳияи Бобоҷон Ғафуров 13 сокинони вилояти Суғдро барои ташкили гуруҳи экстримистӣ, барангехтани адовати миллӣ, нажодӣ, маҳалгарой ва ё диниро маҳкум кард. Мувофиқи гузоришҳо айбномашон ба узвияти онҳо дар Салафия, “ин равияи диниву экстримистӣ” рабт дорад. Ҳимоятшвандаҳо сокинони шаҳри Хучанд ва ноҳияи Бобоҷон Ғафуров мебошанд ва онҳо моҳи феврал боздошт шуда буданд. Панҷтои онҳо аз 13 нафар ба дусолӣ ҳукм шуда, ҳар яки ҳаштоашон 60 000 сомонӣ (9247 доллари ИМА) ҷарима шуданд.

Рӯзи 7 июл раиси ККД Сулаймон Давлатзода дар бораи ҳукми 29 нафар донишҷӯён, ки дар гуруҳҳои террористӣ узвият доштанд ва дар хориҷа таълими динӣ гирифтаанд, гузориш дод. ККД донишҷӯёнро рӯирифт айбдор накард ва ё ҷузъиёти парвандаи онҳоро шарҳ надод. Дар охири сол маълумот дар бораи он ки оё ин ҳукмҳо дар дохили кишвар рӯй доданд ва ё дар он кишварҳое, ки онҳо таҳсил доштанд; дар бораи кайфияти ҳукмҳое, ки ба донишҷӯён дода шудаанд, маълумоте набуд.

Дар бораи якчанд парвандаҳои шахсони алоҳидаи дастгиршуда, маҳбусшуда ва ё ҳукмирифтаи соли 2014 барои барангехтани низоъҳои динӣ ва ё узвият дар гуруҳҳои ҳамчун террористӣ басташуда маълумоти иловагӣ набуд, аз ҷумла, дар бораи чор шахрванди ноҳияи Фарҳор – Эраҷ Алиев, Идрис Ҳасанов, Баҳром Абдуғаффоров ва Абдурахмон Исмонов, ки ба узвият дар гуруҳи Салафия гунаҳкор шуда буданд, панҷ ё шашсолаи барои барангехтани нафрати динӣ моҳи декабри 2014 ҳукм гирифта буданд; парвандаи панҷ шахси номашон ошкор нашудае, ки дар бозори Фарҳор моҳи августи соли 2014 бо гумони паҳн кардани ғояҳои Салафия боздошт шуда буданд; қазияи 25 шахси номашон ошкор нашуда, ки барои узвият дар ҳаракати Салафия соли 2014 боздошт шуда буданд; аъзои Ҳизбут–Таҳрир ё Ҷамоати Таблиғ. Бино ба гузоришҳо наздик ба 95 узви Ҷамоати Таблиғ ва шумораи номуайяни пайравони Салафия барои фаъолияти динӣ бе дастрасӣ оид ба вазъи парвандаҳои онҳо дар маҳбас боқӣ монданд. Ҳамчунин дар бораи парвандаи Комилҷон Файзов, имоми масҷиди панҷвақтаи шаҳри Кӯлоб, ки барои фаъолияти ғайриқонунии таълими динӣ ва барангехтани динӣ дар охири соли 2014 маълумоти иловагӣ набуд.

СҒҲ изҳор карданд, ки мақомот баъзан гуруҳҳои диниро бо асосҳои техникӣ ва ё маъмурӣ ба қайд намегирифтанд. Барои фаъолият бе сабти ном СҒҲ гирифтори ҷаримаҳои иҷтимоӣ ва ё ҷиноӣ шуданаш эҳтимол дорад. СҒҲ-и дохилӣ ва хориҷии сабти номшуда ва нашудаи иттиҳодияҳои динӣ гирифтори рейдҳо, мушоҳида ва басташавии маҷбурӣ шудаанд.

Намояндаи Шоҳидони Яхвои сабти номнашуда дар бораи мулоқоти рӯзи 20 март бо КҚД дар мавзуи қайди созмонашон гузориш дод. Мувофиқи гуфтаи ӯ Чумъахон Ғиёсов, муовини аввали КҚД изҳор кардааст, ки созмон ягон хел имконияти бақайдгирӣ надорад, чунки соли 2007 суд сабти номи онро бекор карда буд. Дар асоси хабарҳо Ғиёсов изҳор намудааст, ки Шоҳидони Яхво ба “таблиғи экстримистӣ” шабеҳи фаъолиятҳои “экстримистӣ”-и гуруҳҳои аз ҷониби ҳукумат басташуда машғул буданд.

Синагогаи ягонаи кишвар ҳамонро номнавис нашудааст, зеро кам будани шумораи чамбияти яхудиҳо ба талаботи сабти ном ҷавобгӯй нест.

Рӯзи 27 август Обид Шаропов, сардори шуъбаи вилояти Суғдии Кумитаи корҳои динӣ, эълон кард, ки ҳукумат дар масҷидҳои ҷомеъ барои афзудани “шаффофӣ” ва ҳифзи амният камераҳои назоратӣ насб кардааст. Ӯ ин суҳанҳоро дар ҷаласае, ки дар идораи раиси вилоят барои муҳокимаи қонун дар бораи озодии вичдон, созмонҳои динӣ ва мавъизаҳо, ки дар он мақомоти қудратии вилоятӣ, амниятӣ ва агентии зидди ғасод, мақомот аз шаҳру ноҳияҳо, раиси бахши вилояти Шӯроӣ уламо, сардорони бахшҳои умури динӣ, имом-хатибони масҷиди вилоят ва намояндаҳои хабарнигорон иштирок доштанд, гуфт. Ӯ ҳамчунин эълон намуд, ки ҳукумат ба руҳониёни масҷид маъош муқаррар кардааст. Бино ба гузоришҳо дар ин ҷаласа мақомоти ҳукуматӣ аз руҳониён даъват намуданд, ки онҳо барои ба “гуруҳҳои террористӣ ва экстримистӣ” пайваست нашудани ҷавонон зиёдтар кӯшиш ба харҷ диҳанд ва дар бораи зидди амалҳои худкушӣ, талок, издивоҷ миёни авлоди наздик ва дигар падидаҳо, ки ҳукумат онҳоро манфӣ маънидод мекунад, бештар суҳбат кунанд.

Сарчашмаҳо аз ВҚД тасдиқ карданд, ки онҳо назорати масҷидҳои Душанберо тавассути видео идома медеданд ва онҳо умед доранд, чунин барнома то ба дигар шаҳрҳо тавсеа меёбад. Онҳо изҳор карданд, ки тавачҷуҳи худро дар сабтҳои видеоӣ ба онҳое нигаронидаанд, ки ба масҷидҳои бисёр мерафтанд ва бовар доранд, чунин шахсон ҳамон нафароне ҳастанд, ки ақидаҳои ифротиро паҳн мекунанд.

Бино ба гузоришҳо масҷидҳои суннии ҳанафӣ фатвои соли 2004, ки аз ҷониби Шӯроӣ уламо содир шуда, ибодати занҳоро дар масҷид манъ мекунад, татбиқ мекарданд. Ин фатво ба занон аз дигар мазҳабҳо, ба монанди шиаҳои исмоилӣ, дахл надошт.

Рӯзи 12 октябр воситаҳои ахбор гузориш доданд, ки ҳукумат иштироқи ходимони давлатӣ дар намози ҷумъаро манъ карданд. КҚД ин гузоришро тасдиқ кард ва шарҳ дод, ки намози ҷумъа аз танаффусе, ки барои хӯроқи нимарӯзӣ ҷудо карда мешавад, 20 дақиқа зиёдтар давом мекунад. Мақомоти аршади Вазорати корҳои хориҷӣ ин маълумотро тасдиқ карданд ва гуфтанд, ин қонун навабуд, балки ба мақомоти расмӣ таъкид шудааст, ки вақти кориро барои ибодати намози ҷумъа истифода набаранд. Мақомоти расмии вазорат изҳор карданд, ки кормандони давлатӣ метавонанд дар вақти барои танаффус ҷудошуда ибодат кунанд ва ё хангоми навбатдор набудан метавонанд дар ҳуҷраҳои, ки дар ҷойи корашон барои ибодат ҷудо шудааст, намоз хонанд.

Қаблан ККД ба кормандон дар вақти ғайрикорӣ ва ҷойҳои барои ибодат қонунан рухсатшуда ибодатро рухсат дода буд.

Моҳи апрел ККД қойидаеро ҷорӣ кард, ки мувофиқи он нафарони аз 35-сола боло метавонанд ба ҳаҷ раванд. Мувофиқи гуфтаи ККД ин маҳдудиятро барои он ҷорӣ карданд, то ки имконияти ҳаҷравии калонсолон зиёдтар гардад. Тартиби қаблӣ дар ин хусус чунин буд, ки барои ба ҳаҷ рафтан камаш 5-10 сол интизор мешуданд.

Рӯзи 20 июн дар матбуот хабар буд, ки мақомот гузаронидани *таровеҳро* дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, ки одатан моҳи Рамазон хонда мешавад, манъ кардааст. Шӯрои уламо ин манъкуниро тасдиқ намуда, шарҳ доданд, ки ҷойҳои ҷамъиятӣ наметавонанд рисолати қонунии масҷидро иҷро кунанд. Мувофиқи хабарҳо мақомоти ноҳияҳо ба марказҳои фарҳангӣ, ки дар он ҷо *таровеҳ* хонда мешуд, мактуб фиристода, дастур доданд, ки барои хондани чунин ибодат роҳ надиханд.

Якчанд гузоришҳо буданд, ки ККД хондани паёмҳои сиёсӣ дар мавзобаҳои намози ҷумъа ва аз имом-хатибон даъват барои баста шудани Ҳизби наҳзати исломи Тоҷикистон (ҲНИТ) қабл аз манъ ва баста шуданаш талаб кардааст.

Дар асоси гузоришҳои СҒҲ ҳукумат хайрияҳои молиявӣ аз ҷониби шахсони алоҳида ба масҷидро манъ карда, мақоми руҳониёни масҷидро ба корманди ҳукуматӣ табдил дод. ККД ба руҳониёни мусалмон 800-1000 сомонӣ (151-189 доллари ИМА), баста ба вазифаашон маъош таъин кардааст. ККД ҳамчунин талаб кардааст, ки ҳангоми иҷрои маросимҳои расмӣ давлатӣ руҳониён либоси махсус бипӯшанд ва 25 дарсади арзиши либоси ходимро бидиҳад.

Барои азондихӣ дар Душанбе баландгӯяк истифода мебарданд, ҳарчанд қойидаи оромии ҷомеа истифодаи баландгӯякро барои азон (даъвати исломӣ барои ибодаткунандагон) дар масҷидҳои шаҳр манъ мекунад, агар сокинони гирду атрофи масҷид ба ҳукуматдорони шаҳр шикоят кунанд.

Рӯзи 6 март Президент Раҳмон дар бораи либоси қобили қабули занон, ки дар асоси анъана ва фарҳанг дар Тоҷикистон дӯхта шудаанд, суҳбат кард. Таносубан матбуот дар бораи ҷузъиётҳои кӯшишҳои мақомоти қудратӣ барои маҳдуд кардани фурӯши либоси мушаххаси динии занона нутқ кард.

Дар ҷаласаи 27 март дар идораи раиси шаҳри Хучанд барпошуда, ки дар он сардорони идораҳои мақомоти иҷроия буданд, раиси шаҳри Хучанд Рачаббой Аҳмадзода ба кормандони соҳаи қудратӣ ва дигар бахшҳо фармон дод, ки бо маҳаллаҳо, ҷавонон, занон ва масҷидҳои маҳаллӣ барои пайваست нашудани ҷавонон ба “созмонҳои экстримистӣ” ва пешгирии ҳиҷобпӯшии занон, ки ба фарҳанги миллӣ “бегона” аст, ҳамкорӣ кунанд. Раиси шаҳр Аҳмадзода даъват кард, ки дар мавзӯи “меъёрҳои дурусти либоспӯшӣ”, ки ҷавобгӯӣ ба расму оини миллӣ бошад, бо занҳо мулоқотҳо барпо намоянд. Бино ба гузоришҳои Аҳмадзода аз мақомот хоҳиш кард, ки дар дӯконҳои либосфурӯшӣ рейдҳо гузаронанд, то ки ба фурӯши либосҳои тарзи эрониву афғонӣ ҳалал расонанд. Ӯ сардорони шуъбаҳои кор бо адён ва корҳои дохилро вазифадор намуд, ки ибодати рӯзи ҷумъа дар масҷидҳоро

зери назорат гиранд, то ки тарзи намозхоние, ки ба эътиқоди ҳаракати манъшудаи Салафия ишора мекунад, барҳам дода шавад.

Рӯзи 28 март дар ҷаласаи Вазорати қорҳои дохилӣ (ВҚД) мақомот масъалаи роҳҳои пешгирии қардани “таҷрибае, ки ба фарҳангу расму оини хорича мансуб аст”, аз ҷумла тарзи либоспӯшии занон, ки хилофи фарҳанги тоҷикӣ, муҳокима қарданд. Сардорони шуъбаҳо, бахшҳо ва зершуъбаҳои ВҚД вазифадор қарда шуданд, ки барои ҳалал расонидан ба онҳое, ки мехоҳанд фарҳанг, расму оин ва либоспӯшии “хоричӣ”-ро пеш баранд, қори таблиғотиро миёни мардум ва афзоиши огоҳии онҳо саҳм гузоранд.

Рӯзи 31 март воқиғаҳои ахбор гузориш доданд, ки намоёнҳои идораи раиси шаҳр, шуъбаи қор бо дин ва қорҳои дохилӣ дар фурушгоҳҳои бузург ва бозорҳои Хучанд, ки ҳичоб мефурушанд, рейд гузарониданд. Мувофиқи гуфтаҳои намоёнҳои шуъбаи қор бо занон ва оилаи идораи раиси Хучанд дар давоми рейд мақомот соҳибон ва қормандони марказҳои савдо ва фурушандагонро огоҳ қарданд, ки фуруши либосҳое, ки “ба фарҳанги тоҷикӣ бегона” мебошанд, қатъ кунанд. Дар матбуот гузоришҳо буданд, ки қумитаҳои маҳаллӣ бо занҳо мулоқот доир намуда, ба онҳо тавсия доданд, либоси “миллӣ” пӯшанд. Дар маҷлиси ҳукумати 20 апрел дар Душанбе мақомот масъалаи воридоти матои сиёҳ барои либосворӣ, ки хилофи фарҳангу анъанаи тоҷикӣ барои занону духтарони тоҷик аст, аз ин рӯ, он бояд манъ қарда шавад. Дар суҳбатҳои худ Маҳмадсаид Убайдуллоев, раиси шаҳри Душанбе ба мақомоти Агентии стандартизатсия, меъёр ва сертификатсия ва ҳамчунин ба назорати савдо маслиҳат дод, ки ҷӣ тавр пеши роҳи воридоти чунин либосҳоро гиранд.

Ҳукумат танзими чоп, воридот ва нашр қардани адабиёти диниро зери назорати ҷиддӣ қарор додааст. Пеш аз он ки ба чоп ё воридоти адабиёт рухсат диҳанд, барои ҳар саҳифаи тақризқардашон пардохт талаб мекунанд. Нашрияҳои ҳукуматӣ мунтазам адабиёти диниро чоп намеқарданд, аммо ҳар замон нусхаҳои Қуръонро ба забони тоҷикӣ таълиф менамуданд.

Рӯзи 1 июл Вазорати қорҳои дохилӣ дар сомонии расмиаш рӯйхати адабиёти мамнуъро нашр намуд, ки он аз 13 китоб иборат буда, аксари онҳо ҳаракати динии Салафияро таъриф меқарданд. Вазорат изҳор намуд, ки онҳо воридот ва паҳн қардани адабиёт, сабти овозиву видеоӣ ва варақаҳое, ки ғояҳои Салафияро пеш мебаранду ин ҳаракат соли 2009 аз ҷониби Суди Олӣ баста шуда буд, манъ қардааст. Дар ҳамон нишасти матбуотӣ мақомот изҳор намуд, ки онҳо 15 ҳолати таълими ғайриқонунии диниро санад тартиб доданд, ки он 37 нафарро фаро гирифтаву 29 нафари онҳо наврас буданд. То охири сол дар ҳусуси он ки ҳукумат ба муқобили нафароне, ки дар ин қазия фаро гирифта шудаанд, чорае дид ё на, маълумоте набуд.

Мақомот тафтиши фурушгоҳҳои китоб, дӯконҳои газета, киоскҳо, бозорҳо ва масҷидҳоро барои мусодираи маводҳои динии қайднашуда идома меқарданд. Ҳукумат ба дӯкандорон рухсати фуруши китобҳои асосии исломӣ, аз ҷумла, Қуръон, Ҳадис, таърихи зиндагиномаи Паёмбар ва китобҳо оид ба ибодатро идома меқардад. Ҳукумат ба дӯкандорон иҷозаи фуруши адабиёти шиа, китобҳои сунниасос, вале ғайриҳанафӣ, радио ва ё дискҳои видеоӣ, ки дар онҳо имомҳои аз қайд нагузашта мавъиза қардаанд, надод.

Моҳи июл шуъбаи дин ва расму оинҳои дар Суғди ККД ба ҳукумат гузориш дод, ки дар давоми нимсолаи аввал дар 136 масҷид, ки ККД ибодат дар онҳоро бе қайди зарурӣ аз соли 2009 ғайриқонунӣ меҳисобид, намозхониро манъ кард. 106 аз 136 масҷид ба марказҳои фарҳангӣ ва таърихӣ, аз ҷумла, чойхона, марказҳои тиббӣ, осорхона, марказҳои фарҳангӣ ва кӯдакостон табдил дода шуд. Боқӣ 30 масҷиди дигар дар марҳалаи аз нав бақайдгирӣ қарор дошт.

Моҳи январ ҳукуматдорони ноҳияи Ховалинг ба воситаҳои ахбор гуфтанд, ки онҳо панҷ масҷид, аз ҷумла, ду масҷиди ҷомеъ, ки ғайриқонунӣ сохта шуда ва дар идораҳои марбута сабти ном нашуда буданд, ба оилаҳои ба хона муҳтоҷ ҳамчун манзилгоҳ дода шуданд.

Моҳи январ Шариф Абдулҳамидов, сардори шуъба оид ба корҳои дини минтақаи Кӯлоб, ба мухбирон нақл кард, ки мақомот се масҷиди “бесоҳиб” дар ноҳияи Данғараро ба коргоҳи дӯзандагӣ, клуб ва китобхона табдил хоҳанд дод. Ӯ гуфт, дар даҳ ноҳияи минтақа ҳукуматдорон муайян кардаанд, ки 138 ибодатгоҳ бе сабти номи расмӣ фаъолият доштаанд. Абдулҳамидов изҳор намуд, ки шумораи масҷидҳои бе қайд ду ё се сол пештар хеле зиёд буд, аммо аз он замон то имрӯз баъзе аз он ибодатгоҳҳо аз қайди расмӣ гузаштанд, аммо дигарҳояшон ба “зерсохтҳои иҷтимоӣ” табдил шуданд.

Моҳи апрел ҳукуматдорони ноҳияи Бобоҷон Ғафуров 20 масҷиди панҷвақтаро, ки аз сабаби рухсати комил надоштан фаъолият намекарданд, ба “иншооти иҷтимоӣ”, аз ҷумла, маҷлисгоҳ барои кумитаҳои маҳаллӣ, шуъбаҳои муассисаҳои маориф ва чойхонаҳо табдил доданд. Ҳукуматдорони маҳаллӣ ба намояндагони матбуот гуфтанд, ки биноҳои масҷидҳо таносубан дар ҷамоатҳояшон ба идораҳои мақомоти маҳаллӣ табдил дода шуданд.

Моҳи апрел ҳукуматдорон дар ноҳияи Ҷомӣ ба воситаҳои ахбор гуфтанд, ки онҳо 90 масҷиди “ғайрирасмӣ”-ро ба иншоотҳои фарҳангӣ, варзишӣ ва барқарорӣ бадал карданд. Мувофиқи ҳукуматдорони маҳаллӣ ин ибодатгоҳҳо бе рухсати Кумитаи идораи замин, ки бояд чунин сохтумонҳоро рухсат диҳад, бунёд шудаанд ва бе сабти ном дар ККД маросимҳои диниро мегузaronиданд. Мақомот бо мардуми маҳал вохӯриҳо ташкил карда, ба онҳо фаҳмонданд, ки танҳо масҷидҳои ғайриқонунӣ амалкунанда табдил дода мешаванд.

Рӯзи 15 сентябр хабарнигорон гузориш доданд, ки сохтмони калисои нави православі дар шаҳри Хучанд ба нақша гирифта шудааст. Бино ба гузоришҳо калисо дар назди қабристони масеҳиён сохта мешавад. Намояндагони Ҳукумати шаҳри Хучанд изҳор карданд, ки шуъбаҳои ҳукумати ҳуччатҳои зарурӣ барои бунёди калисоро таҳия намудаанд ва ин савумин калисои амалкунанда дар вилояти Суғд мешавад.

Рӯзи 2 феврал шуъба оид ба корҳои дини вилояти Суғд ба хабарнигорон гуфт, ки панҷ мадрасаи мавҷудаи соли 2013 басташуда метавонанд пас аз интишори фармон таҳти унвони “Дар рӯйхати таҳассусҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки ба мадрасаҳо тадриси диниро рухсат медиҳад, фаъолияти худро аз нав сар кунанд. Мувофиқи гуфтаҳои сардори Шуъбаи оид ба корҳои дин мақомот пештар фаъолияти мадрасаҳоро барои он баста буд,

ки онҳо фармони пештараи ҳукумати дар бораи таълими фанҳои динӣ дар мадраса ба инобат нагирифта буданд.

Дар давоми конфронси рӯзи 7 июл раиси ККД Давлатзода гузориш дод, ки барномаҳои таълимии шаш мадрасаи аз ҷониби ККД сабти номшуда ба “меъёрҳои байналмилалӣ” мувофиқ набуданд. Дар натиҷа, гуфт ӯ, Вазорати маориф ба мадрасаҳо иҷозатнома надод. Фаъолияти мадрасаҳо, ки панҷоташон дар вилояти Суғд ҷойгир шуда буданд ва якташ дар ноҳияи Турсунзода, аз соли 2013 баста боқӣ монд.

Раиси ККД Давлатзода иловатан гузориш дод, ки ҳукуматдорон ошкор карданд, ки 3 360 афрод ба таври ғайриқонунӣ дар хориҷа таълими динӣ гирифтаанд. Мувофиқ ба гуфтаи Давлатзода 3008 нафари онҳо ихтиёран ба хонаҳояшон баргаштаанд. Аз он нафароне, ки баргаштаанд, гуфт ӯ, гумон ҳаст 64 онҳо дар содир кардани ҷиноятҳои гуногун иштирок доштанд ва шаш нафари онҳо дар ҷустуҷӯи мақомоти қудратӣ барои ҷинояти мушаххаснашуда қарор доштанд.

Дар ҳамон конфронси 7 июл Нуриддин Саид вазири маориф ва илм эълон намуд, ки аз соли хониши ҷорӣ фани нав “Таърихи динҳо” дар синфи 9-уми мактаби миёна таълим дода мешавад. Вазир Саид изҳор кард, ки фани нав на танҳо дар бораи дини Ислом, балки умуман дар бораи адён буда, аз ҷониби муаллимони таърих ва илмҳои ҷамъиятӣ дарс дода мешавад. ӯ гуфт, ки ҳадаф аз таълими ин фан ин бомаърифат гардондани ҷавонон дар бораи таърихи динҳои ҷаҳон ва нафрат пайдо кардан ба “ифротгароии динӣ” мебошад.

Роҳбарони ақаллиятҳои динӣ гузориш доданд, ки ҳангоми бо мақомоти ҳукумати муҳокима кардани мушкилиҳое, ки онҳо дар бораи таълими динии хурдсолон бо қонундоранд, мусоҳибонашон гуфтанд, ки қонун ин бандро барои ташкилоти онҳо дар назар надорад, балки он барои мардуми суннии ҳанафӣ нигаронида шудааст.

Баҳши III. Мақоми эҳтироми иҷтимоӣ барои озодии динӣ

Пайдо кардани иттилоот, аз ҷумла, суистифода ва ё таъбиз дар асоси эътиқоди динӣ, аз сарчашмаҳои созмонҳои ғайриҳукумати дар бораи эҳтироми иҷтимоии адёни гуногун ниҳоят мушкил буд. Тоҷикҳои асли, ки тағири дин кардаанд, гузориш доданд, ки баъзан онҳо бо аъзои оилаҳояшон ихтилоф пайдо мекунанд ва ё фишорро барои баргаштан ба дини анъанавиашонро эҳсос мекунанд.

Пешвоёни ҷамоатҳои католикҳои румӣ ва православҳои рус изҳор карданд, ки аҳолии маҳаллӣ ба ибодати онҳо ҳалал намерасониданд ва ё барои пайравони динашон ҳалал эҷод намекарданд.

Баҳши IV. Сиёсати Ҳукумати ИМА

Ҳайати ходимони Сафорати ИМА ва ходимони расмии Ҳукумати ИМА бо намояндагони расмии ҳукумат ва ККД мулоқот доштанд ва онҳоро даъват карданд, ки ба уҳдадорҳои байналмилалиашон оид ба эҳтироми озодии дин ва эътиқод пойбанд бимонанд ва як қатор масъалаҳо аз сабти номи тақрории созмонҳои ғайриисломӣ то маҳдудиятҳо, ҷоп ва

воридоти адабиёти динӣ, ки дар замони ташрифи моҳи феврал ба Душанбе кардаи ёвари муовини Котиби давлатӣ оид ба умури Ҷануб ва Осиёи Марказӣ ва муовини ёвари Котиби давлатӣ оид ба демократия, ҳуқуқи инсон ва шуғл ва ташрифи моҳи августи муовини ёвари Котиби давлатӣ оид ба умури Ҷануб ва Осиёи Марказӣ ба вилояти Суғд мавриди муҳокима қарор гирифта буданд. Дар мулоқотҳояшон бо мақомоти расмии ҳукумат намояндагони сафорат ҳамчунин масъалаҳои маҳдудияти иштироки наврасон ва занон дар маросимҳои динӣ, маҳдудият дар пӯшидани либоси динӣ ва маҳкумият дар асоси ифротгароии динӣ бардошта шуданд.

Ходимони сафорат ва мақомоти ташрифовардаи ИМА бо намояндагони гуруҳҳои динӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ барои муҳокимаи нигаронии онҳо дар бораи маҳдудиятҳои озодии динӣ, аз ҷумла, иштирок дар маросимҳои динӣ, пӯшиши либоси мазҳабӣ, адабиёти динӣ ва таълими динӣ мулоқот доштанд. Илова бар ин ходимони сафорат бо намояндагони Шоҳидони Яхво вохӯрданд ва дар атрофи кӯшишҳои аз нав расман ба қайд гирифтани ташкилоташон суҳбат карданд.

Моҳи феврал бахшида ба Рӯзи Президент ва ҷашни 225-умин солгарди нашри мактуби Президент Ҷорҷ Вошингтон, ки он ба таҳаммулпазирии динӣ мусоидат мекард, сафорат барои ҷашнгирии таҳаммулпазирии динӣ ва ҳавасманд гардондани муҳокимаи ин мавзӯ миёни ҳукумат ва намояндагони динҳову пешвоёни ҷомеаи шаҳрвандӣ мизбони нахорӣ буд.

Рӯзи 29 феввали 2016 Котиби давлатӣ дар асоси Санади байналмилалӣ озодии дини соли 1998 барои машғул будан ба ва ё гузаронидани хушунатҳои саҳти озодии дин Тоҷикистонро ҳамчун “Кишвари нигаронии маҳсус” (КНМ) арзёбӣ кард. Котиби давлатӣ ҳамчунин худдорӣ аз таҳримҳоро, ки ҳамроҳи таъинот дар асоси талаботи манфиатҳои муҳими Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, эълон намуд.